

**TASA-ARVOPOLIITTISET TEEMAT SUOMEN 2015-2019
HALLITUSOHJELMISSA**

Amanda Willström
Kandidaatintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteet ja filosofia
Tekijä Amanda Willström	
Ohjaaja Leena Tervonen-Gonçalves	
Työn nimi Tasa-arvopoliittiset teemat Suomen 2015–2019 hallitusohjelmissa	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika 8.12.2021	Sivumäärä 35
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin tasa-arvopoliittisten tavoitteiden, toimien ja vaikuttavien linjauksien esiintymistä Suomen 2015–2019 hallitusohjelmissa. Samalla tehtiin havaintoja, miten oikeisto- ja vasemmistohallitukset ovat käsittäneet tasa-arvon ilmiönä. Tutkimusmetodina käytettiin laadullista teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkimuksen aineisto koostui Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) ja Antti Rinteen sekä Sanna Marinin hallituksen (2019-) hallitusohjelmista. Rinteen ja Marinin hallitusohjelmaan viitataan yhteisesti, sillä Marinin hallitus päätti jatkaa Rinteen ohjelmaa sellaisenaan.</p> <p>Tämän tutkimuksen perusteella vasemmistohallitus priorisoi tasa-arvopolitiikkaa enemmän hallitusohjelmassaan, kuin oikeistohallitus. Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta löydettiin yhteensä 31 analysoitavaa koodia, jotka ottivat tasa-arvopolitiikan huomioon läpileikkaavana teemana läpi koko hallitusohjelman. Rinteen/Marinin ohjelma toi myös sukupuolten moninaisuuden ja transihmisten oikeudet osaksi hallitusohjelmaansa, ensimmäisinä hallituksina Suomessa. Rinteen/Marinin ohjelmassa nimettiin useita kertoja tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tavoiteltavina arvoina. Ilmiönä Rinteen/Marinin ohjelman tasa-arvopoliittiset linjaukset myötäilivät eroihin perustuvan sekä moninaisen tasa-arvon lähestymistapaa.</p> <p>Sipilän hallitusohjelmasta löydettiin yhteensä yhdeksän analysoitavaa koodia. Koodit olivat laadultaan vaihtelevia ja toimivat toisinaan tasa-arvokehityksen vastaisesti. Koodeissa oli myös keskenään riiteleviä tavoitteita, esimerkiksi koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen ja resurssien leikkaamisen suhteen. Toisin kuin Rinteen/Marinin ohjelmassa, Sipilän ohjelma ei erikseen nimennyt sukupuolten tasa-arvoa toimenpiteitä vaativana arvona. Sen sijaan Sipilän ohjelma totesi miesten ja naisten olevan jo tasa-arvoisia Suomessa, antaen näin ymmärtää, ettei tasa-arvotavoitteita enää tarvita. Tuloksien perusteella Sipilän ohjelma käsitti tasa-arvon yhtäläisten oikeuksien tasa-arvon lähtökohdista.</p>	
Asiasanat: tasa-arvo, tasa-arvopolitiikka, hallitusohjelmat, ideologiat	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAVOITE	4
3	TASA-ARVOPOLITIikka SUOMESSA.....	5
	3.1 Tasa-arvo käsitteenä	5
	3.2 Tasa-arvopolitiikka kuuluu hallitusohjelmiin	7
	3.3 Ideologiat.....	9
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	13
	4.1 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	13
	4.2 Aineisto.....	14
5	HALLITUSOHJELMIEN ANALYYSI	17
	5.1 Työelämän ja koulutuksen tasa-arvo	17
	5.2 Perhe-elämän tasa-arvo	21
	5.3 Sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvo.....	24
	5.4 Sukupuolittunut väkivalta ja ihmiskauppa	25
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
7	POHDINTA.....	34
	LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Tutkimusaiheena tasa-arvopolitiikka on aina ajankohtainen jo ajattomuutensa vuoksi, sillä tasa-arvosta ei tule ”valmista”, vaan sitä on ylläpidettävä. Kerran saavutettu tasa-arvo ole koskematon itseisarvo yhteiskunnassa, kuten toisinaan saatetaan ajatella. Tasa-arvopolitiikan epävakiintunut asema konkretisoitui Juha Sipilän hallituksen (2015-2019) hallitusohjelmassa, joka keräsi aikanaan runsasta kritiikkiä tasa-arvopolitiikan tutkijoilta puuttuvilla tasa-arvotavoitteillaan ja aktiivista tasa-arvopolitiikan tarvetta vähättelevällä toteamuksella ”miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia” - antaen täten ymmärtää, että tasa-arvotyö olisi ”valmista” Suomessa.

Rinteen, myöhemmin Marinin hallituksen (2019-) hallitusohjelmasta on nostettu esille luku 71, joka toistuu tasa-arvopoliittisissa diskursseissa vertailevana vastavoimana Sipilän hallituksen tasa-arvoasiantuntijoita kuohuttaneelle hallitusohjelmalle (mm. Elomäki, Kantola, Koivunen & Ylöstalo 2019; Kantola, Koskinen Sandberg & Ylöstalo 2020, 23). Tasa-arvo (kaikissa sen ilmenevissä konteksteissa) mainitaan Rinteen ja Marinin hallitusohjelmassa 71 kertaa (Kantola ym. 2020, 23). Sipilän hallituksen laihat tasa-arvopoliittiset nostot hallitusohjelmassaan tiedostettiin, kuin myös huomioitiin Suomen tasa-arvotutkijoiden keskuudessa pitkään, mutta viittaukset Sipilän hallituksen ohjelmaan ovat jääneet itseään toistaviksi ilman syvällisempää analyysia ohjelman tosiasiallisesta sisällöstä.

Pelkkiin numeroihin tyytyminen ei kuitenkaan ole mielekäästä ihmistieteissä, joten tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita hallitusohjelmien sukupuolten tasa-arvopolitiikkaan vaikuttavista toimista huolimatta siitä, luodaanko hallitusohjelmissa yhteyttä poliittisten tavoitteiden ja tasa-arvovaikutuksien välille. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, millaisia tasa-arvopolitiikan kannalta olennaisia tavoitteita, nostoja ja huomioita vuosien 2015-2019 Suomen hallitusohjelmissa on tehty. Tavoitteena on löytää myös sellaisia linjauksia, joita hallitusohjelmat eivät välttämättä itse yhdistä sukupuolten tasa-arvoon, mutta joilla voidaan tulkita olevan tasa-arvopoliittisia vaikutuksia yhteiskunnassa. Tutkimusmenetelmänä käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Samalla vertaillaan, miten oikeisto- ja vasemmistohallitusohjelmat ovat käsittäneet

sukupuolten tasa-arvon ilmiönä (yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo, eroihin perustuva tasa-arvo, moninainen tasa-arvo, intersektionaalinen tasa-arvo). Tutkimuksen aineisto koostuu Juha Sipilän hallituksen (2015-2019) sekä Antti Rinteen ja Sanna Marinin hallitusten (2019-) hallitusohjelmista. Tutkimuksessa viitataan Rinteen ja Marinin hallitusohjelmaan, sillä Rinteen hallituksen erottua, Marinin hallitus sitoutui jatkamaan alun perin Rinteen hallitukselle koottua ohjelmaa tavoitteineen ja toimenpiteineen (Valtioneuvosto, s.a. b.). Aineisto on valittu ajankohtaisuuden ja mielekkään vertailuasetelman (vasemmisto-oikeisto) saavuttamiseksi.

Tutkijana kiinnostuin tasa-arvopolitiikan käyttämisestä kandidaatintutkielmani aiheena vuonna 2020 tasa-arvopolitiikan yliopistokurssilla. Tarkoituksena oli alun perin tarkastella tasa-arvopolitiikkaa uusliberalistisessa ympäristössä sekä tasa-arvopolitiikalle ohjattujen resurssien kehittymistä viime vuosina. Tutustuessani uusimpiin tasa-arvopoliittisiin lähteisiin, huomasin kuitenkin mielenkiintoisen kritiikin Sipilän hallituksen täydellisen puuttuvista tasa-arvopoliittisista tavoitteista. En löytänyt kritiikin pohjalle aiempaa tutkimusta tai analyysia, joten ryhdyin tutkimaan aihetta. Voiko todella olla, ettei modernissa suomalaisessa hallitusohjelmassa ole lainkaan tasa-arvopolitiikkaa sivuavia linjauksia? Arvioidakseni, miten yksi hallitusohjelma asettaa tasa-arvopoliittisia tavoitteitaan, tarvitsin verrokkikohteeksi toisen ohjelman. Täten valitsin ajankohtaisesti uusimman hallitusohjelman, joka luotiin Rinteen hallitukselle vuonna 2019 ja joka on nyt käytössä Marinin hallituksella. Näin hallitusohjelmat edustaisivat samaa tasa-arvon aikakautta sekä peräkkäisiä hallituskausia, luoden vielä mielenkiintoisen asetelman edustamalla politiikan oikeisto- ja vasemmistoakselia. Tutkimukseni tarkoituksena on täten täyttää se aukko, jonka itse kohtasin toivoessani yksityiskohtaista analyysia parjatusta Sipilän hallitusohjelmasta ja tasa-arvopolitiikan kehittymisestä.

Tutkimus alkaa tasa-arvon käsitteen sekä sen lähestymistapojen esittelyllä. Tässä tutkimuksessa esitellään yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo, eroihin perustuva tasa-arvo, moninainen tasa-arvo ja intersektionaalinen tasa-arvo. Tämän jälkeen perustellaan aiempiin tutkimuksiin ja asiantuntijoihin vedoten, miksi tasa-arvopolitiikkaa ei voi sivuuttaa hallitusohjelmissa. Tutustumme myös aiempaan

tutkimukseen tasa-arvon asemasta nyky-yhteiskunnassa eri ideologioiden ristipaineessa. Tutkimusprosessin toteutuksessa esitellään laadullinen, teoriaohjaava sisällönanalyysi sekä miten aineistoa on käsitelty kyseisen metodin avulla. Analyysissa aineistosta etsitään yhtäläisyyksiä ja eroja, sekä arvioidaan tasa-arvopoliittisten linjauksien vahvuuksia ja heikkouksia. Lopuksi keskustellaan analyysin johtopäätöksistä ja vastataan tutkimuskysymyksiin, sekä pohditaan tutkimuksen onnistumista ja luotettavuutta.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tutkimukseni tavoitteena on vastata kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys kuuluu: Millaisia tavoitteita, nostoja ja linjauksia sukupuolten tasa-arvopolitiikasta on tehty vuosien 2015–2019 hallitusohjelmissa? Vastatakseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, tarkoitukseni on analysoida Suomen kahta viimeisintä hallitusohjelmaa ja tarkastella, millaisia tasa-arvopoliittisia tavoitteita, nostoja ja linjauksia niissä on tehty. Tavoitteena on huomioida myös sellaiset tavoitteet tai nostot, joita ei suoraan liitetä sukupuolten tasa-arvoon, mutta joilla voidaan arvioida olleen tai olevan vaikutuksia tasa-arvon toteutumiseen.

Toinen tutkimuskysymys kuuluu: Miten vuosien 2015–2019 hallitusohjelmat ovat käsittäneet tasa-arvon ilmiönä (yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo, eroihin perustuva tasa-arvo, moninainen tasa-arvo, intersektionaalinen tasa-arvo)? Tätä tutkimuskysymystä varten olen määritellyt tasa-arvon käsitteen yhtäläisten oikeuksien tasa-arvon, eroihin perustuvan tasa-arvon, moninaisen tasa-arvon ja intersektionaalisen tasa-arvon kautta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksien pohjalta voidaan päätellä, mitä näistä lähestymistavoista hallitusohjelmien tasa-arvopolitiikka muistuttaa.

Tutkimukseni aineisto koostuu Juha Sipilän hallitusohjelmasta (2015–2019, 74 sivua) ja Antti Rinteen/Sanna Marinin hallitusohjelmasta (2019–, 214 sivua). Rinteen hallituksen lyhytaikaista toimikautta seurasi samana vuonna aloittanut Marinin hallitus, joka päätti jatkaa samaa, alun perin Rinteen hallitukselle luotua hallitusohjelmaa. Täten viittaaan yhteisesti Rinteen/Marinin hallitusohjelmaan, sillä sisällöllisesti Rinteen ja Marinin hallitusohjelmat eivät eroa. Tutkimukseni menetelmänä käytän laadullista, teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Kuvailen sisällönanalyysia sekä tarkemmin teoriaohjautuvaa sisällönanalyysia luvussa 3.1 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä.

3 TASA-ARVOPOLITIIKKAA SUOMESSA

3.1 Tasa-arvo käsitteenä

Tasa-arvo käsitteenä tuntuneen erityisesti suomalaisille arkipäiväiseltä, jonka määritelmää pidettäneen itseselitteisenä ja itsestään selvänä. Tasa-arvon käsitettä on kuitenkin venytetty ja sovitettu haluttuun narratiiviin myös suomalaisessa politiikassa (Kantola ym. 2020, 12; Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 9). Myös Kantola, Koskinen Sandberg ja Ylöstalo (2020, 12) pitävät tasa-arvon käsitettä laajana ja epävakiiintuneena. Tasa-arvotyötä ansioituneesti pitkään tehnyt, Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan puheenjohtajana pitkään toiminut Marianne Laxén mainitsee, että on ongelmallista, jos sukupuolten tasa-arvoa ei määritellä poliitikkojen toimesta. Täten tasa-arvotavoitteidenkaan asettaminen ei ole selkeää. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2012, 123.) Tästä syystä on aiheellista tuntea tasa-arvon erilaiset määritelmät ja lähestymistavat, jotka eroavat toisistaan laajuutensa, painottamiensa teemojen sekä sisällyttämiensä ihmisryhmien mukaan. Esittelen nyt lyhyesti tasa-arvon neljä eri lähestymistapaa: yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo, eroihin perustuva tasa-arvo, moninainen tasa-arvo ja intersektionaalinen tasa-arvo.

Yhtäläisiin oikeuksiin (*equality*) perustuva tasa-arvo edustaa perinteisempää tasa-arvokäsitystä. Yhtäläisiin oikeuksiin perustuva tasa-arvo on varmasti tuttu monille, sillä se painottaa miesten ja naisten tasa-arvoista asemaa ja samanlaista kohtelua. Tasa-arvopoliittisesti yhtäläisiin oikeuksiin perustuva tasa-arvo keskittyy syrjimättömyyteen. Syrjimättömyyttä pidetäänkin hyvin onnistuneena, sillä jo Suomen perustuslaki kieltää syrjinnän sukupuolen perusteella (Kantola ym. 2020, 12–13.) Toisaalta jo ensimmäinen ongelma yhtenäisiin oikeuksiin perustuvassa tasa-arvokäsityksessä on lain käsitys syrjinnästä. Syrjintää tapahtuakseen laki vaatii verrokkikohteen, johon peilata oletettua syrjintätilannetta ja tämän avulla määritellä, olisiko

verrokkikohdetta kohdeltu eri tavoin kuin oletettua syrjittyä (Anttila 2012, 227). Huomioitavaa on, ettei sukupuolierityisiin tilanteisiin välttämättä ole mahdollista löytää sopivaa verrokkikohdetta toisesta sukupuolesta. Anttila (2012, 228–229) nostaa esiin useita tosielämän esimerkkejä raskaussyrjinnästä, jossa työelämän raskaussyrjintää ei ole tuomittu sukupuolisidonnaisena syrjintänä. Raskaana olevalle naiselle ei ole voitu esittää miespuolista verrokkia sukupuolisyrynnän todentamiseksi, jolloin syrjintää ei ole todettu tapahtuneen. Vastaavia esimerkkejä löytyy useita niin maailmalta kuin Suomesta, ennen kuin raskaussyrjinnän myönnettiin olevan biologiseen sukupuoleen sidottua (Anttila, 228–232).

Toinen ongelma yhtäläisten oikeuksien tasa-arvonäkemyksessä on sen sokeus rakenteelliselle epätasa-arvolle. Yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo painottuu yksilön valintoihin, huomioimatta yhteiskunnallisten rakenteiden luomaa epätasa-arvoista ympäristöä (Kantola ym. 2020, 12–13). Sen sijaan eroihin perustuva (*difference*) tasa-arvokäsitys huomioi myös epätasa-arvoiset rakenteet. Eroihin perustuva tasa-arvokäsitys pyrkiikin purkamaan ja korjaamaan niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka mahdollistavat epätasa-arvoiset olosuhteet. Kantola ym. (2020, 13) mainitsevat esimerkkinä eroihin perustuvista korjausliikkeistä sukupuolikiintiöt ja naisvaltaisten matalapalkka-alojen palkankorotukset. Siinä missä yhtäläisiin oikeuksiin perustuva tasa-arvokäsitys näkee miesten ja naisten palkkaerot yksilöiden tekemien valintojen ja kiinnostuksien tuloksena (Kantola ym. 2020, 13), eroihin perustuvan tasa-arvonäkemys voisi sanoa tunnistavan ne rakenteet suomalaisessa yhteiskunnassa, jotka ovat vaikuttaneet työelämän segregaaion ja sukupuolten palkkaerojen syntymiseen.

Moninainen tasa-arvonäkemyks (*diversity*) kritisoi nais- ja miesjakoista tasa-arvokäsitettä ja nostaa esiin perinteisen sukupuolijaon lisäksi myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Sen lisäksi se ottaa huomioon muut mahdolliset tekijät, jotka vaikuttavat henkilön saamaan – tai menetettyyn – tasa-arvoiseen kohteluun, kuten uskonnon, etnisyyden ja vammaisuuden. (Kantola ym. 2020, 13). Moninainen tasa-arvokäsitys on siis jo huomattavasti laaja-alaisempi kuin aiemmin esitellyt lähestymistavat. Moninainen tasa-arvonäkemyks liittyy sukupuolten tasa-arvon osaksi

kokonaisvaltaisempaa tasa-arvokokemusta, sekä modernimpaa 2000-luvun sukupuolikäsitystä yleisesti.

Intersektionaalisen näkemyksen nousu 2000-luvun feministisestä tutkimuksesta kritisoi kyseistä tutkimusalaa liian kapeakatseisesta suhtautumisesta tasa-arvokokemukseen naisten välillä. Intersektionaalinen kritiikki ei sinänsä ole uutta, kuten Kantola ym. (2020, 14) huomauttavat. Sen juuret ovat koko 1900-luvulla, jolloin erityisesti tummaihoiset naiset osoittivat, miten tasa-arvopuhe voi olla epätasa-arvoista erilaisille naisille. Jos tasa-arvopuhe lähtee oletuksesta, että tasa-arvotyön kohde on keskiluokkainen valkoihoinen (äiti)nainen, se Kantolankin ym. (2020, 14) mukaan jättää ulkopuolelleen suuren osan ihmisiä, jotka eivät istu tähän kuvaukseen tai joiden elämäntilanteet eivät ole samanlaisia tasa-arvotyön kohteeksi esitetyn naiskuvan kanssa. (Kantola ym. 2020, 14.) Yhtenä esimerkkinä voidaan pitää juuri tummaihoisten naisten kokemusta tasa-arvosta yhteiskunnassa, jossa tasa-arvon toteutumiseen ei vaikuta enää pelkkä sukupuoli, vaan myös muut tekijät, kuten ihonväri tai yhteiskuntaluokka. Intersektionaalista näkemystä ei tule sekoittaa moninaiseen tasa-arvokäsitykseen, joka laajentaa tasa-arvokenttää useampiin vaikuttaviin tekijöihin, intersektionaalisen kritisoidessa tuon kentän alun perin ahdasta naisoletusta.

3.2 Tasa-arvopolitiikka kuuluu hallitusohjelmiin

Eräinä merkittävimpinä tasa-arvopolitiikan dokumentteina voidaan pitää Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön tasa-arvoselontekoja sekä hallitusten luomia tasa-arvo-ohjelmia, jotka Kantolan ym. (2020, 19) mukaan ovat jo vakiintuneet osaksi 2000-luvun suomalaista politiikkaa (myös Holli & Rantala 2009, 36). Tasa-arvo-ohjelma on hallituksen erillinen linjausasiakirja, joka määrittelee tasa-arvopoliittiset teemat ja toimet hallituskaudelle (Kantola ym. 2020, 19). Päättellen tasa-arvotutkijoiden kritiikistä (ks. Kantola ym. 2020, 22–23), tasa-arvopoliittisten tavoitteiden linjaaminen vain tasa-arvolle pyhitetyssä ohjelmassa ei ole vielä riittävää. Sen laajamittainen huomioiminen myös hallitusohjelmissa on odotettua, sosiaalisesti vaadittuakin. Holli

ja Rantala (2009, 36) muistuttavat, että myös tasa-arvoministerin toimenkuva on jossain määrin riippuvainen hallitusohjelmiin kirjatusta tasa-arvotavoitteista. Jos ei vielääkään ole vakuuttunut tasa-arvopoliittisten nostojen tärkeydestä itse hallitusohjelmissa, Hollin ja Rantalan (2009, 39) esille nostama huomio *Changing state feminism* -tutkimuksen (Holli & Kantola 2007 tutkimushanke) haastatteluaineistosta kuvanee hallitusohjelmien tärkeyttä tasa-arvotyössä. Kyseisen tutkimuksen mukaan tasa-arvoelimityöskentelevät olivat luonnehtineet hallitusohjelmia toistuvasti ”raamatuiksi”, jotka antoivat tasa-arvopoliittisille tavoitteille painoarvoa. Tasa-arvotavoitteet, jotka eivät sisältyneet hallitusohjelmiin, koettiin lähes mahdottomina nostaa esille. (Holli & Rantala 2009, 14, 39.)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnassa toiminut Marianne Laxén luonnehtii tasa-arvopolitiikan esiintymistä hallitusohjelmissa samaan tapaan kuin mitä tahansa muuta politiikkalohkoa. Esimerkiksi jos veropolitiikka tai talouspolitiikka poistettaisiin hallitusohjelmista, eikä niiden tavoitteita määriteltäisi, kuinka tämä vaikuttaisi vero- tai talouspolitiikassa työskenteleviin tahoihin ja heidän toimintamahdollisuuksiinsa? (Tasa-arvoasian neuvottelukunta 2012, 123.) Joten kun tutkijat kokivat, ettei Sipilä hallituksen ohjelmasta ollut löydettävissä tasa-arvopoliittisia tavoitteita, se syystäkin herätti kritiikkiä tasa-arvotutkijoiden keskuudessa. Kantola ym. (2020, 22) kritisoivat Sipilän hallitusohjelmaa tasa-arvopoliittisten tavoitteiden puuttumisesta, toteamalla sen olevan ensimmäinen näin toiminut hallitus sitten 1990-luvun. Laxénin vertaus on oiva esimerkki siitä, että vaikka tasa-arvopolitiikka onkin vakiinnuttanut asemansa hallitusohjelmissa, on se edelleen haavoittuvainen politiikkaosa, joka voidaan hävittää hallituksen asialistalta. Kantola ym. (2020) viittaavat omassa kritiikissään suoraan Sipilän ohjelmaan omissa lähteissään, eikä saatavilla ollut tarkempaa analyysia hallitusohjelman sisällöstä. Tätä tutkimusta tehdessäni en myöskään havainnut muita tutkimuksia, jotka olisivat ensisijaisesti analysoineet ja vertailleet kahden suomalaisen hallituksen hallitusohjelmissa esiintyviä tasa-arvopoliittisia tavoitteita.

3.3 Ideologiat

Poliittisilla ideologioilla on havaittu olevan vaikutuksia tasa-arvopolitiikan tekemiseen sekä sille annettuihin edellytyksiin (Holli & Rantala 2009, 30). Jotkut tasa-arvopolitiikan tutkijat näkevät oikeistokonservatiiviset hallitukset tasa-arvoasioiden jarruina (Kylä-Laaso 2020, 190; Kantola 2019; Kantola ym. 2020, 9–10). Esimerkiksi Kantolan (2019) mielestä Sipilän hallituksessa esiintyi sekä oikeistolaisuutta, konservatiivisuutta että populismia. Kantola ym. (2020, 9–10) sekä Honkasalo ja Hjelm (2020, 96) kokevatkin nousevan oikeistopopulismin ja nationalismin vaikeuttaneen tasa-arvopoliittista keskustelua ja työtä. Se, miten tasa-arvoa nostetaan esille ja miten sille tarjotaan näkyvyyttä, on sidoksissa muun muassa hallitusvaltaa käyttävien puolueiden ideologioihin ja arvoihin (Elomäki ym. 2019).

Mielenkiintoista ideologioiden vaikutuksella tasa-arvopolitiikkaan onkin niiden tavat sekä vastustaa että puolustaa sukupuolten tasa-arvoa riippuen siitä, miten tasa-arvo sopii haluttuun narratiiviin. Tasa-arvoa vastustetaan perhearvoja ja moraalia rappeuttavana voimana, joka tuhoaa yhteiskuntaa (ns. gender-ideologian vastustaminen), mutta sitä myös puolustetaan länsimaisena arvona ”ulkopuolelta” tulevia ihmisiä vastaan (Kantola ym. 2020, 12). Honkasalo ja Hjelm (2020, 94) käyttävät sosiologi Sara Farrisin (2017) termiä femonationalismi, joka valjastaa tasa-arvon maahanmuuttovastaisten argumenttien oikeuttajaksi. Femonationalistinen retoriikka korostaa sukupuolten tasa-arvoa suojeltavana arvona ”muista, epätasa-arvoisista kulttuureista” tulevia vastaan (Honkasalo & Hjelm 2020, 94–95). Vaikka femonationalistista retoriikkaa esiintyy yleensä nationalististen oikeistokonservatiivien puhetavassa, Honkasalo ja Hjelm (2020, 95–98) muistuttavat että vastaavanlainen vastakkainasettelu on laajempaa myös muiden toimijoiden kesken Suomessa – myös feminististen liikkeiden. Samaa femonationalistista retoriikkaa voivat siis käyttää hyvinkin erilaiset ideologiaryhmät.

Erilaisilla ideologioilla on myös yhteneväisiä tapoja käyttää femonationalistista retoriikkaa toiminnassaan. Ne usein vahvistavat tasa-arvoa suomalaisille sisäsyntyisenä ominaisuutena, joka kaikilla suomalaisilla ja

suomalaisella kulttuurilla automaattisesti on. Huomioitavaa myös on, miten muita kulttuureja ja ihmisiä pidetään oletusarvoisesti epätasa-arvoisina ja omaan yhteiskuntaan sopimattomina, mutta samalla oman yhteiskunnan sisäiset tasa-arvopoliittiset kipupisteet sivuutetaan, koska tasa-arvon koetaan olevan valmis ja Suomessa saavutettu. (Honkasalo & Hjelm 2020, 98; 110–112.) Honkasaloa ja Hjelmää täydentäen, tällä tavalla tasa-arvosta rakennetaan myös käsitystä ilmiönä ja absoluuttisena itseisarvona, joka ylipäänsä on mahdollista ”saavuttaa lopullisesti” ilman myöhempää ylläpitoa. Mutta millaiselta lopullisesti saavutettu tasa-arvo näyttäisi ja kenen näkökulmasta sitä määritellään tai arvioidaan?

Tasa-arvoa vastustava liikehdintä on kasvanut erityisesti 2010-luvulla eri puolilla Eurooppaa ja Yhdysvaltoja. Julian Honkasalon (2020) mukaan ”gender-ideologia” koetaan jopa salaliiton kaltaisena agendana, jonka tavoitteena pidetään ”länsimaisten perusarvojen” hävittämistä. Kyse ei kuitenkaan ole vain länsimaisesta ilmiöstä, vaan Honkasalo (2020) nostaa esille esimerkkejä niin Etelä-Amerikasta kuin Afrikastakin. Gender-ideologian vastustamiseen kuuluvat oleellisena feminismi, naisten oikeuksien, uusien perhemallien (ei-ydinperheiden) sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen vastustaminen (Honkasalo 2020; Kantola ym. 2020, 12). Gender-ideologiaksi voidaan siis kuvailla toimintaa, joka edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia sekä moninaisia perheitä. Honkasalo (2020) kuitenkin muistuttaa, ettei ”gender-ideologialla” ole käsitteenä yhteiskuntatieteellistä pohjaa eikä se perustu tutkittuun tietoon. Gender-ideologian vastustamisessa oleellista on yhteisen uhan löytäminen, tässä tapauksessa sukupuolten tasa-arvo ja seksuaalivähemmistöt. Esimerkiksi vuonna 2019 Puolassa Laki ja oikeus -puolue (Prawo i Sprawiedliwość, PiS) otti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt uhkakuvakseen leimaten nämä perinteisiä puolalaisia arvoja uhkaaviksi tekijöiksi. Laki ja oikeus -puolue kokeekin tehtäväkseen puolustaa moraalialia, arvoja ja puolalaista perhekäsitystä tältä uhalta. (Gwiazda 2020.) Populismissa on yhteisiä piirteitä gender-ideologian vastustamisen kanssa siten, että populismillekin on olennaista nimetä yhteinen uhka, jota vastaan nousta ja puolustautua (Varho 2017).

Kuten aiemmin mainittiin, Suomessa tasa-arvoa pidetään jopa sisäsyntyisenä ominaisuutena, joka kaikilla suomalaisilla on. Eikä tämä ole yksinomaan suomalaisten käsitys itsestään. Esimerkiksi Ruotsissa sukupuolten tasa-arvon koetaan olevan niin tiukasti sidoksissa ruotsalaiseen kansallisidentiteettiin, että tasa-arvoa pidetään "ruotsalaisena arvona" poliittisia debatteja ja dokumentteja myöten. (Eyre, Karlsson & Towns 2014). Myös Marianne Laxén huomauttaa, miten Ruotsissa tasa-arvopuhe on sisäistetty voimakkaammin ja se on hyvin vakiinnuttanut asemansa esimerkiksi poliittisissa vaalitenteissä. Laxénin mukaan Suomessa vastaavaa ei ole havaittu. Sen lisäksi että tasa-arvo kiinnostaa kansalaisia aktiivisena vaaliteemana, tasa-arvotyöllä on myös korkeampi hallinnollinen asema Ruotsissa kuin Suomessa. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2012, 122.) Toisaalta vaikka Ruotsissa tasa-arvo näyttäneekin olevan vieläkin "sisäsyntyisempää" kuin Suomessa, huomaamme pian, että edistyneen tasa-arvon maissakin toistuvat samat ideologiset perusteet tasa-arvon vastustamiseksi.

Hyvänä esimerkkinä ideologioiden vaikutuksesta tasa-arvopolitiikkaan voisi olla Suomessakin pitkään suunniteltu perhevapaaudistus. Suomalaista perhevapaaajärjestelmää on pidetty suomalaisen tasa-arvopolitiikan pullonkaulana, joka luo edelleen uusia tasa-arvopoliittisia haasteita ja epätasa-arvoisia rakenteita yhteiskuntaan (Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2020, 35). Esimerkiksi perhevapaita tutkittaessa on havaittu, että isät käyttävät enemmän perhevapaita, kun heille yksinomaan tarkoitettua kiintiötä on lisätty (Helsingin Sanomat 2021; Närvi & Salmi 2017, 22). Hoivavastuun tasa-arvoisempi jako on siis edennyt pääasiassa sen ansiosta, että siihen on ollut poliittista tahtoa ja sitä on edistetty päätöksenteolla. Perhevapaaudistuksen kaatumista Sipilän hallituksessa helmikuussa 2018 (Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2020, 34) voidaan kenties pitää osoituksena tahtotilan puutteesta perhevapaiden kehityksessä (vrt. Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa lupaus perhevapaaudistuksesta ja sen suunniteltu toteutuminen vuonna 2022). Konservatiivinen ideologia on vastannut perhevapaaudistukseen vastustavasti, vedoten perheiden valinnanvapauteen. Valinnanvapauteen vetoaminen on tyypillistä myös Suomen ulkopuolella konservatiivipolitiikassa.

Esimerkiksi Ruotsissa Ruotsidemokraatit -puolue (Sverigedemokraterna, SD) on linjannut perhevapaiden suhteen, ettei valtion pitäisi määritellä miten vanhemmat järjestävät perhevapaansa (Eyre ym. 2014).

Huolimatta siis suomalaisten (tai ruotsalaisten) käsityksestä omasta kansallisesta, sisäsyntyisestä tasa-arvostaan, perinteistä käsitystä perheestä ja rooleista ollaan valmiita puolustamaan tosiasiallisesti toteutuneen tasa-arvon kustannuksella. Muutokset asenteissa ja yhteiskunnassa vaativat myös poliittisia toimia ja joskus päätöksenteko johtaa kulttuurimuutosta (esim. isien perhevapaiden käyttö). Toisaalta arvopoliittinen kompastuskivi esimerkiksi perhevapaissa kohdataan sitten, kun pohditaan millainen järjestelmä mahdollistaisi sekä traditionaalisen että modernin perhevapaajaon vanhempien kesken. Pidän tätä yhtenä tasa-arvopolitiikan suurimmista haasteista: Miten mahdollistetaan erilaiset perhemallit ja -järjestelyt ilman, että kukaan osapuolista kokee tulleen pakotetuksi yhteiskunnan asettamaan arvomuottiin? Lopulta ei ole mielekästä kiistää, mikäli henkilö kokee aidosta vapaasta tahdostaan haluavansa elää tietyllä tavalla – toisaalta syvään juurretut yhteiskunnalliset odotukset voivat ajaa tuohon tapaan vastentahtoisesti, jos asiaan ei puututa päätöksentekotasolla. Yksiselitteistä ratkaisua tuskin löytyy.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Sisällönanalyysillä tavoitellaan aineiston esittelemistä tiiviissä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Tuomin ja Sarajärven (2018, 117) mukaan sisällönanalyysille on tyypillistä merkityksien etsiminen tekstistä. Silvasti (2014, 37) täydentää, että merkityksien löytämisen ja nimeämisen lisäksi tavoitteena voi olla myös esimerkiksi ilmiön tunnistaminen ja erittely. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysia voidaan käyttää hyvin monipuolisen aineiston tutkimusmenetelmänä. Silvastin (2014, 36) mukaan sisällönanalyysia voidaan hyödyntää kaiken sellaisen aineiston analysoinnissa, joka on kirjallisessa muodossa tai sellaiseksi muunnettavissa. Tässä tutkimuksessa käytetään nimenomaan teoriaohjaavaa eli abduktiivista sisällönanalyysia. Teoriaohjaavassa analyysissä teorian ja aineiston suhde on vaihteleva (Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Tuomin ja Sarajärven (2018, 133) mukaan teoriaohjaava sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston tutkimisen sen omilla ehdoilla ja myöhemmin aineiston sovittamisen teoriaan, mikä taas Silvastin (2014, 43) mukaan tuo esille aineiston oman moniäänisyyden.

Tutkimukseni alkaa aineiston pelkistämällä ja koodaamisella. Koodit ovat aineistossa esiintyviä käsitteitä ja yhteisiä nimittäjiä, jotka voidaan jakaa teemoihin ilmentämään aineiston keskeisiä aihepiirejä (Kulovaara 2021). Koodit voivat olla myös lauseita tai kokonaisia tekstikappaleita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Aineiston koodauksen jälkeen kerätyt koodit voidaan jakaa teemoihin, joka on tyypillistä etenkin teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä. Teemat ovat koodeista koostuvia laajempia asiakokonaisuuksia, jotka kokoavat aineiston sisältöä uudelleen tutkimuksen kannalta mielekkääksi informaatioksi. Samalla kerätyistä koodeista voidaan poistaa oman tutkimuskysymyksen kannalta epäolennaiset koodit. (Silvasti 2014, 44–45.)

Haluan nostaa esiin valitsemani tutkimusmenetelmän heikkouksia läpinäkyvyyden tukemiseksi. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin heikkoutena pidän tutkijan omien ennakkoluulojen ja oletuksien vaikutusta analyysiin sekä esille nostettaviin tuloksiin. Silvasti (2014, 46) huomauttaakin, kuinka empirian ja teorian väliset yhteydet tutkimustekstissä auttanevat ehkäisemään tilanteita, joissa tutkijan omat ennakko-oletukset päätyvät tutkimustuloksiin. Ylipäänsä aineistoa kannattaa Silvastin (2014, 46) mielestä peilata aktiivisesti aiempaan kirjallisuuteen paremman tulkinnan saavuttamiseksi. Tuomin ja Sarajärven (2018, 117) mukaan taas sisällönanalyysin tapa koota aineistoa ”vain” järjestellyksi johtopäätöksiä varten, on herättänyt kritiikkiä keskeneräisyydestä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 117) viittaavat tällä tilanteeseen, jossa tutkija tarjoaa järjestämänsä aineiston tutkimuksensa tuloksina.

4.2 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu vuosien 2015–2019 Suomen hallitusten ohjelmista. Täten aineistoon kuuluvat Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) hallitusohjelma (74 sivua) ja Antti Rinteen sekä Sanna Marinin hallitusten (2019-) hallitusohjelma (214 sivua). Aineisto on valittu sen ajankohtaisuuden ja vertailun vuoksi. Vuoden 2015 jälkeen Suomi on saanut kokea niin oikeisto- kuin vasemmistohallituksen politiikkaa, joka on näkynyt eritoten tasa-arvopolitiikan asemassa hallitusohjelmissa. Aineiston analyysin tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia nostoja, linjauksia ja tavoitteita sukupuolten tasa-arvopolitiikasta on tehty vuosien 2015–2019 hallitusohjelmissa?
2. Miten vuosien 2015–2019 hallitusohjelmat ovat käsittäneet tasa-arvon ilmiönä (yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo, eroihin perustuva tasa-arvo, moninainen tasa-arvo, intersektionaalinen tasa-arvo)?

Viitataan tutkimuksessani ”Rinteen/Marinin hallitusohjelmaan”, sillä sekä Rinteen että Marinin hallitukset käyttivät samaa ohjelmaa ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta”. Sanna Marinin vuonna 2019 nimitetty hallitus sitoutui jatkamaan Rinteen hallitukselle alun perin luodulla ohjelmalla sen jälkeen, kun Rinteen hallitus erosi joulukuussa 2019 tapahtuneessa hallituserossa (Valtioneuvosto, s.a. a). Marinin hallitus jatkoi myös samalla puoluekokoonpanolla kuin edeltäjänsä. Sipilän hallitus koostui keskustan, perussuomalaisen ja kokoomuksen enemmistöhallituksesta. Rinteen hallitus, kuten myöhemmin myös Marinin hallitus, koostui sosiaalidemokraattien, keskustan, vihreiden sekä ruotsalaisen kansanpuolueen enemmistöhallituksesta. (Valtioneuvosto, s.a. a)

Aineistooni ei kuulu hallitusten erillisiä tasa-arvo-ohjelmia. Ensimmäkin valitsin hallitusohjelmat tasa-arvo-ohjelmien sijaan, koska hallitusohjelmia voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä poliittisista dokumenteista suomalaisessa politiikassa (ks. tämän tutkimuksen luku 2.2). Esimerkiksi Valtioneuvoston mukaan hallitusohjelmaan kootaan hallituksen tärkeimmät tehtäväalueet ja se on hallituspuolueiden yhdessä hyväksymä toimintasuunnitelma tulevalle hallituskaudelle. Tämän lisäksi hallitusohjelmat ovat merkittävässä asemassa vakiinnuttamassa tasa-arvopolitiikan asemaa (Kantola ym. 2020, 22). Toiseksi halusin tutkimukseeni kaksi hyvin erilaista vertailukohdetta analysoidakseni tasa-arvotemaa sekä oikeisto- että vasemmistohallitusten hallitusohjelmista. Sipilän hallitusta on luonnehdittu oikeistohallituksena (ks. Kantola 2019), kun taas Rinteen ja Marinin hallituksia voidaan pitää vasemmistohallituksina.

Tutkimusta varten olen lukenut Sipilän sekä Rinteen/Marinin hallitusohjelmat kokonaisuudessaan useita kertoja ja etsinyt koodeja, joissa hallitustavoitteet viittaavat sukupuolten tasa-arvoon tai joissa tasa-arvo on huomioitu hallitusohjelmien toimien ja tavoitteiden yhteydessä. Koodeilla tarkoitetaan tässä yhteydessä yksittäisiä lauseita tai pidempiä tekstikappaleita, jotka ovat ymmärrettävissä sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviksi tai siihen vaikuttaviksi. Koodeiksi on luettu myös toimet, joissa ei välttämättä yksinomaan mainita tasa-

arvovaikutuksia, mutta joiden seurauksena voitaisiin nykyisellään tulkita olleen tai olevan tasa-arvon vahvistumista tai heikkenemistä seuraavia käytäntöjä tai ilmiöitä. Aineistosta kerätyt koodit muodostivat jo koodausvaiheessa selkeitä teemoja. Aineistoa koodatessa havaitsin, että samat teemat on tunnistettu myös yleisemmin tasa-arvopoliittisessa kirjallisuudessa sekä virallisissa tasa-arvodokumenteissa (esim. Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomukset; Kantola ym. 2020; Kantola ym. 2012). Aineistosta esiin nousevien teemojen sekä aiemmassa kirjallisuudessa käytettyjen luokittelujen avulla olen luonut laajemmat temaattiset luvut, joiden mukaan seuraava analyysi etenee. Koodit, jotka eivät olleet jaettavissa näihin teemoihin, on jätetty tämän tutkimuksen ulkopuolelle tuloksien täsmällisyyden varmistamiseksi.

Aineiston koodit on jaettu seuraaviin teemoihin:

1. Työelämän ja koulutuksen tasa-arvo
2. Perhe-elämän tasa-arvo
3. Sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvo
4. Sukupuolittunut väkivalta ja ihmiskauppa

Edellä mainittuihin teemoihin löydettiin tätä analyysia varten kolmekymmentäyksi (31) koodia Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta ja yhdeksän (9) koodia Sipilän hallitusohjelmasta. Osa koodien konteksteista toistui useammin kuin kerran aineistossa, mutta jokaista samaa asiaa ajavia koodeja ei ole nostettu erikseen esille analyysissa toiston välttämiseksi. Kuten myöhemmin todetaan, osa koodeista voisi olla jaettavissa kahteenkin eri teemaan samanaikaisesti johtuen tasa-arvopoliittikan moniulotteisuudesta. Koodi on jätetty tämän analyysin ulkopuolelle, mikäli se on ollut niin laaja kontekstiltään, ettei sitä ole voitu perustellusti luokitella vain yhteen teemaan. Palaan tähän johtopäätöksissä.

5 HALLITUSOHJELMIEN ANALYYSI

5.1 Työelämän ja koulutuksen tasa-arvo

Suomalainen tasa-arvopolitiikka on keskittynyt perinteisesti hyvin pitkälti työelämän tasa-arvoon ja erityisesti äitien työssäkäyntiin (Kantola ym. 2012, 14–16). Tämä on nähtävissä jo suomalaisessa politiikassa, jossa työelämä ja tasa-arvo muodostavat yhteisen Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan eduskunnassa. Pentikäisen (2012, 108) mukaan Suomen tasa-arvolakikin keskittyy pääasiassa työelämään, vaikka CEDAW-sopimus (kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamisen yleissopimus) käsittää myös muita ulottuvuuksia. Myös viime vuosien hallitusohjelmat ovat uusintaneet työelämäteemaa, sillä yhdessä sekä Sipilän että Rinteen/Marinin hallitusohjelmat tarjosivat eniten tilaa työelämän ja koulutuksen tasa-arvopoliittisille aiheille. Yhteensä koodeja koulutuksen ja työelämän tasa-arvotemaan löytyi viisitoista (15). Niistä kolme (3) ollen Sipilän hallitusohjelmassa ja kaksitoista (12) Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa. Käsitelien seuraavaksi näitä koodeja etsien yhtäläisyyksiä ja eroja, sekä analysoiden niitä tasa-arvopoliittisista lähtökohdista.

Paikallisen sopimisen lisääminen nousi tavoitteena esille molemmissa sekä Sipilän että Rinteen/Marinin ohjelmissa (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 16; Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 16, 134). Äimälä (2015) sekä Saari (2016, 72) kuvailevat paikallista sopimista työpaikan ja työntekijän välisenä sopimuksena, joka poikkeaa yleisestä työehtosopimuksesta esimerkiksi palkkauksen, työajan tai muun työhön liittyvän suhteen. Nostan paikallisen sopimisen esille siksi, koska se on nähty huolestuttavana kehityssuuntana sukupuolten (lähes) saavutetulle palkkatasa-arvolle. Saaren (2016, 72–73) mukaan paikallisen sopimisen lisäämisellä voi olla haitallisia vaikutuksia sukupuolten palkkatasa-arvoon, kuten palkkakuilun kasvaminen miesten ja naisten työn välillä. Saari (2016, 70) perustelee, että näin toimimalla valtio ei enää toimisi tasapainottajana eri intressitahojen välillä, joista myös Koskinen

Sandberg (2020, 169–171) huomauttaa kirjoittaessaan eri eturyhmien aktiivisesti ajamista tavoitteista politiikkatasolla.

”Hallitus kannustaa työelämän osapuolia luomaan paikallisen sopimisen toimintatapoja työpaikoille” (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 16).

Rinteen/Marinin ohjelma sitoutui myös edistämään samapalkkaisuusohjelmaa (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 132). Samapalkkaisuus ei ole Saaren (2016, 19) mukaan poliittisesti yksimielisesti määriteltävissä, mutta oikeudellisesti se tarkoittaa, että samasta ja samanarvoisesta, yhden palkkalähteen työstä on ansaittava sama palkka riippumatta sukupuolesta. Kun Milja Saaren väitöskirja julkaistiin vuonna 2016, ei Rinteen ja Marinin hallituksia vielä ollut, mutta jo tuolloin Saari (2016, 72) huomautti, ettei samapalkkaisuus nouse esille (Sipilän hallituksen) paikallisen sopimisen yhteydessä. Myöskään Rinteen/Marinin ohjelmassa ei käydyä keskustelua samapalkkaisuusohjelman ja paikallisen sopimisen välillä. Toisaalta Rinteen/Marinin ohjelma painotti palkka-avoimuutta palkkasyrjinnän poistamiseksi (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 132), mutta näiden kolmen – paikallisen sopimisen, samapalkkaisuuden ja palkka-avoimuuden – välinen suhde tuntuu jääneen kesken-eräiseksi mahdollisesti ristiriitaisten lopputuloksien takia (paikallisen sopimisen mahdollisesti haitallinen vaikutus suhteessa samapalkkaisuustavoitteeseen).

Sukupuolten palkkaeroja ei tiedostettu lainkaan Sipilän hallitusohjelmassa. Rinteen hallitusohjelma myöntää ”naisten euroksi” 84 senttiä ja huomauttaa myös naisten heikommasta työmarkkina-asemasta suhteessa miehiin. Perusteettoon palkkaeroihin Rinteen/Marinin ohjelma halusi puuttua tiukemmin. (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 128–132.)

”Myös työelämän laadussa ja tasa-arvossa on vielä paljon tehtävää. Naisen euro on edelleen 84 senttiä. Naiset tekevät enemmän osa-aikatyötä, ja naiset sijoittuvat useammin matalapalkkaisille aloille.” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 128.)

Palkkakysymyksessä huomioon on syytä ottaa myös koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregaatio, jonka Rinteen/Marinin ohjelma tiedosti olevan jyrkkää Suomessa (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 161). Kuten jo aiemmin todettiin,

yhtäläisten oikeuksien tasa-arvon mukaan segregatio ja tätä seuranneet palkkaerot ovat syntyneet yksilöiden omista valinnoista. Työelämän segregatian purkamisen vastuun jättäminen yksilölle (pääasiassa naisille) ei ota huomioon Suomen hyvinvointivaltion syntyhistoriaa. Kantola ym. (2020, 8) mukaan Suomen hyvinvointivaltion kehittyminen on nojannut voimakkaasti naisten matalapalkkatyöhön, ja tätä myötä segregatian sekä mies- ja naisvaltaisten alojen palkkaerojen syntymiseen. Vielä ennen vuotta 1962 naisille tuli virallisen ohjeistuksen mukaan maksaa vähemmän palkkaa kuin miehille (Saari 2012, 202). Tämän voidaan tulkita edistäneen naistyypillisen työn aliarvostusta ja luoneen pohjan yhä nykyään sitkeälle palkkaongelmalle.

”Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregatio on Suomessa jyrkkä” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 161).

Työelämän palkkakysymys on siis hyvin politisoitunut ja Koskinen Sandbergin (2020, 170, 181) mielestä jopa yksi suomalaisen työelämätasa-arvon sitkeimmistä kamppailukohteista. Ottaen huomioon, että pelkkiä palkkoja huomioivia koodeja oli tässä teemassa kahdeksan (8) kuudestatoista (16) – joista neljä (4) käsitteli nimenomaan palkkaepätasa-arvoa, kaikki Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa – lienee selvää, että palkkakeskustelu on varsin pysyvä osa suomalaista työelämää ja työelämätasa-arvoa.

Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa annettiin tilaa myös raskaussyrjinnän ehkäisemiselle (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 133), joka on ollut yksi yleisimmistä naisten määräaikaisten työsopimuksien jatkamatta jättämisen syy (Anttila 2020, 234). Raskaussyrjinnälle löytyi Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta yksi (1) koodi. Raskaussyrjintää ei ole aina yhdistetty sukupuolisyryntään verrokkikohteen puuttuessa. Esimerkiksi Anttilan (2020, 229) mukaan Suomessa vielä vuonna 1992 korkein oikeus linjasi, ettei raskaus sen mukaan liity sukupuoleen. Ilmiönä raskaussyryntää ei siis ole tunnistettu vielä kovinkaan pitkään, vain liki 30 vuotta. Myöhemmin raskaussyryntä on lisätty sukupuolisyryntän piiriin. (Anttila 2020, 229.)

Maksutonta peruskoulujärjestelmää voitaneen pitää yhtenä suomalaisen koulumaailman suurimmista saavutuksista. Sukupuolesta riippumatta lapsella on oikeus ja velvollisuus osallistua opetukseen peruskoulun sekä toisen asteen opintojen verran (oppivelvollisuuden laajentaminen 2021), mutta viime vuosina

sukupuolierityiset ongelmat ovat puhuttaneet myös koulutuksellista tasa-arvoa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020) osoittaa, että poikien koulumenestyksessä on huolestuttavia kehityssuuntia. Poikien lukutaito on tyttöjä heikompaa ja yli puolet (63 % lukuvuonna 2017–2018) peruskoulunsa keskeyttäneistä oppilaista on poikia. Myös PISA-arvioinneissa pojat pärjäävät tyttöjä heikemmin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Selityksiä sukupuolten koulutuksellisille eroille on esitetty useampia, mm. tyttöjen vahvempia oppimista tukevia asenteita ja poikien vahvempia oppimista haittaavia asenteita. Esille on myös nostettu poikien negatiivisemmat koulukokemukset, joihin myös Helsingin Yliopiston yhteiskuntapolitiikan professori Heikki Hiilamo viittaa blogitekstissään (ks. Hiilamo 2020). Esimerkiksi koulukiusaaminen, jota pojat kokevat enemmän kuin tytöt, voi haitata poikien oppimistuloksia ja kouluttautumista. Sipilän ohjelman tavoitteena oli vähentää koulupudokkaiden määrää (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 17). Vaikka tavoitetta ei liitetty tasa-arvopoliittisiin kysymyksiin, sitä voitaneen tulkita erityisesti poikia hyödyttävänä tavoitteena. Enemmistön koulupudokkaista ollessa poikia, ”koulupudokkuuden” ehkäisyyn voidaan nähdä edistävän sukupuolten koulutuksellista tasa-arvoa tukemalla poikien menestystä eri kouluasteilla. Myös Rinteen/Marinin ohjelma sitoutui kiinnittämään ”erityishuomiota” sukupuolten osaamiseroihin (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 163). Tämän lisäksi Rinteen/Marinin ohjelma esitti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia velvoittaviksi eri koulutusasteille, sekä tasa-arvokasvatuksen huomioon ottamista läpileikkaavana teemana koulutuksessa (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 167–168).

”Kiinnitetään erityishuomio tunnistettuun eriarvoistumiskehitykseen koulujen sisällä ja koulujen välillä, isojen kaupunkien sisällä ja alueiden välillä, sukupuolten välisissä osaamiseroissa sekä maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kohdalla.” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 163.)

Toisaalta Sipilän ohjelma esitti myös kustannusleikkauksia yleissivistävään koulutukseen. Esimerkkeinä leikkauksista hallitus listaa tavoitteessaan mm. koulutuksellisen tasa-arvon. (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 54.) Tavoitetta koulupudokkaiden määrän vähentämisestä voidaan tässä suhteessa pitää konfliktissa

kustannussäästöjen kanssa, sillä taloudellisen panoksen ja sitoutumisen voidaan yleensä olettaa edesauttavan toivottujen tuloksien syntymistä. Ristiriitaiset tavoitteet herättävät kysymyksen, miten koulutuksen kehittäminen ja pudokasriskissä olevien oppilaiden tuen lisääminen mahdollistetaan samaan aikaan tehtävien kustannusleikkauksien kanssa.

”Luovutaan osittain muista yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista (laadun kehittäminen, koulutuksellinen tasa-arvo, kerhotoiminta, oppimisympäristöt ym.)” (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 54.)

5.2 Perhe-elämän tasa-arvo

Perhe-elämän tasa-arvotema oli toiseksi laajin kokonaisuus tässä tutkimuksessa. Sipilän hallitusohjelmasta löytyi tähän teemaan viisi (5) koodia ja Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta kahdeksan (8) koodia, siis yhteensä kolmetoista (13) koodia. Sipilän ohjelmassa painotettiin erityisesti lisättyjä mahdollisuuksia omaisista huolehtimiseen ja omaishoidon vahvistamiseen (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 13, 20, 22). Myös Rinteen/Marinin ohjelma halusi ”kehittää” omaishoitoa (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 147). Sitä, mitä keinoja omaishoidon tavoitteisiin olisi käytetty, ei tarkennettu kummassakaan ohjelmassa. Kumpikaan hallitusohjelma ei myöskään näytä tiedostavan, että Suomessa enemmistö omaishoitajista on naisia (Karsio, Näre, Olakivi, Sointu & Zechner 2020, 228) ja päätökset omaishoidosta koskettavat täten erityisesti naisia. Tulkiten että omaishoidon ”vahvistaminen” ja ”kehittäminen” viittaisivat jossain määrin omaishoidon yleiseen lisääntymiseen, voi kyseisillä politiikkatavoitteilla olla ei-toivottuja seurauksia tasa-arvopoliittisesta näkökulmasta. Koska hoivavastuu on perinteisesti kuulunut naisille ja hoivaaminen naistyypilliseen työhön, riskinä omaishoidon vahvistamisessa voinee pitää naisten lisääntyntä hoivavastuuta. Kehitystyö tulisi siis tehdä nimenomaan sukupuolinäkökulma huomioon ottaen ja naisten työmarkkina-asema turvaten. Työssäkäyntiä ja omaishoidon vastuiden yhdistämistä on nimittäin pidetty jopa hankalana (Tillman & Mattila 2015), minkä takia lisääntynyt omaishoito voi hypoteettisessa tilanteessa heikentää naisten

työssäkäynnin koettuja mahdollisuuksia. Myös Kantola ym. (2020, 9) huomauttavat, miten hoivavastuuta on viime aikoina siirretty enenevässä määrin yhteiskunnalta takaisin omaisille ja pääosin nimenomaan naisille. On siis huomioitava, että hoivapolitiikka on myös yhteydessä työelämän tasa-arvoon. Nimittäin julkisten palvelujen laajentuminen mahdollisti alun perin naisten paremman osallistumisen työelämään ja toimeentuloon (Kantola ym. 2012, 14–15). Kiitettävänä voinee silti pitää, että Rinteen/Marinin hallitusohjelman tavoitteena oli lisätä joustoa työelämään sekä tukea vanhempien ja ikääntyvistä huolehtivien mahdollisuuksia osa-aikatöihin (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 135). Tämä lienee toivottua nykyisen omaishoidon ja työssäkäynnin ollessa hankalaksi koettua (edell. Karsio ym. 2020, 228). Huomiota lienee kuitenkin syytä kohdistaa myös siihen, ettei osa-aikatyöstä tehdä ratkaisua hoivavastuuseen tai naisten työmarkkina-asemaan.

Sipilän ohjelma asetti tavoitteekseen rajata subjektiivisen päivähoito-oikeuden vain kokopäiväisesti työskenteleville tai opiskeleville vanhemmille (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 54). Naisten tehdessä enemmän vastentahtoisia osa-aikatöitä kuin miehet (Kainulainen 2020, 206), subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen voidaan ajatella vaikuttavan erityisesti osa-aikatöitä tekevien naisten työmahdollisuuksiin. Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen voidaan katsoa olleen linjassa Sipilän ohjelman aiemmin mainitun tavoitteen, omaisista huolehtimisen, kanssa. Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa ei käsitelty lasten päivähoitoa.

”Subjektiivinen päivähoito-oikeus rajataan puolipäiväiseksi silloin kun toinen vanhemmista hoitaa perheen toista lasta äitiys-, isyys- tai hoitovapaalla tai kotihoidontuella. Vastaava rajaus yksityisen hoidon tukeen.” (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 54.)

Perhevapaita on pidetty yhtenä merkittävimpänä suomalaisen tasa-arvopolitiikan kysymyksistä niin työ- kuin perhe-elämänkin suhteen. Perhevapaa uudistusta on povattu jo pitkään (ks. Elomäki ym. 2020, 35–36), mutta sen toteuttaminen on osoittautunut hankalaksi. Milloin kolmikantaisen päätöksenteon estäessä sen (Kantola ym. 2020, 25) ja milloin poliittiset erimielisyydet ovat kaataneet hankkeen (Niemi 2020, 78; Elomäki ym. 2020, 36). Täten Rinteen/Marinin ohjelman tavoitetta

perhevapaaudistuksesta voinee pitää yhtenä merkittävimpänä hallitusohjelman tasa-arvopoliittisista kirjauksista. Rinteen/Marinin ohjelman tavoitteena oli uudistaa perhevapaita niin, että molemmilla vanhemmilla olisi yhtäläinen hoitovastuu sekä yhtä paljon kiintiöityjä kuukausia (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 133, myös 6). Hoivavastuun tasa-arvoisen jakamisen voidaan nähdä symboloivan kumman vanhemman oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen. Samalla kun perhevapaat tasa-arvoittavat naisten hoivavastuuta, ne kenties parantavat isän asemaa tasa-arvoisena, aktiivisena vanhempana. Myös Rinteen/Marinin ohjelman tavoite tasa-arvoisen vuorovanhemmuuden tukemisesta voidaan nähdä vahvistavan molempien huoltajien asemaa vanhempina (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 87). Itse perhevapaaudistusta voidaan pitää tärkeänä askeleena erityisesti 30-vuotiaiden naisten työmarkkina-aseman parantamiseksi. Perheenperustamisiässä olevat naiset ovat nimittäin useammin määräaikaissa työsuhteissa, mitä pidetään seurauksena epätasa-arvoisesta hoivavastuun ja hoitovapaiden jakautumisesta. (Niemi 2020, 78.) Sipilän ohjelma ei esittänyt perhevapaisiin muutoksia tai tavoitteita.

”Tuetaan tasa-arvoista vuorovanhemmuutta. Mahdollistetaan lapselle kaksi tasavertaista osoitetta” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 87).

Muita Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa esiin nousseita koodeja olivat lapsilisän yksinhuoltajakorotus sekä selvitys ei-kaupallisen sijaissynnytyksen mahdollisuudesta (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 157, 88). Äidit ovat useammin yksinhuoltajia kuin isät, jolloin yksinhuoltajakorotus hyödyttäisi erityisesti pienituloisia yksinhuoltajaitejä, jotka ovat olleet haavoittuvaisessa asemassa eritoten viime vuosina toteutetulle talouskuripolitiikalle (Kantola ym. 2020, 9). Tasa-arvopoliittisten tavoitteiden laajentaminen myös vaihtoehtoihin perhemalleihin ja näiden erityistarpeiden huomioiminen (vrt. intersektionaalisen tasa-arvon kritisoima naisoletus) purkaa käsitystä ulossulkevan kapeasta tasa-arvotyön kohderyhmästä. Sipilän ohjelma tahtoi turvata erotilanteissa lapsen ”edun ja oikeuden” isään ja äitiin (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 21). Muotoilu poissulkee sanallisesti sateenkaariperheet, mutta ainakin huomio isän aseman yhtä tärkeänä vanhempana.

”Turvataan erotilanteissa lapsen etu ja oikeus sekä isään että äitiin.”
(Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 21.)

Rinteen/Marinin ohjelman tavoite ei-kaupallisesta sijaissynnytyksestä (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 88) voisi koodina sopia myös seuraavaksi käsiteltävään sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvon teemaan. Tässä tapauksessa koodi on luokiteltu perhe-elämän teemaan, sillä ei-kaupallisesta sijaissynnytyksestä voisivat hyötyä laajasti monenlaiset ihmiset. Koodissa ei myöskään erikseen mainita, kenelle sijaissynnytyksen mahdollisuutta selvitetään. Ei-kaupallinen sijaissynnytyks voi auttaa niin hetero- kuin sateenkaaripariskuntia, sekä näiden lisäksi yksineläviä miehiä, jotka toivovat biologista lasta. Tällä hetkellä sijaissynnytyks on Suomen lain nojalla kiellettyä, eikä esimerkiksi yksinelävillä miehillä tai muilla edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvilla henkilöillä ole mahdollisuutta perheellistyä tällä tavalla. Yksinelävät naiset sen sijaan voivat perheellistyä nykyisten käytäntöjen puitteissa. Ei-kaupallinen sijaissynnytyks voisi täten vastata useamman erilaisen ihmisryhmän intresseihin ja tarpeisiin perheellistymisestä.

5.3 Sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvo

Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa sukupuolivähemmistöt ja sateenkaariperheet otettiin laajasti huomioon. Sipilän hallitusohjelmassa sateenkaariperheitä tai sukupuolivähemmistöjä ei mainittu lainkaan. Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta löytyi tähän teemaan neljä (4) koodia. Suurin tavoite Rinteen/Marinin ohjelmassa tämän teeman suhteen lieneekin translain uudistus, jota on perhevapaaudistuksen tavoin odotettu ja työstetty pitkään. Järviön (2020, 113) mukaan sukupuolten moninaisuutta ei ole perinteisesti tunnistettu osana suomalaista tasa-arvopolitiikkaa ja täten se on jäänyt sen ulkopuolelle. Vertailun vuoksi haluan nostaa esille havaintoni, ettei missään muussa 2010-luvulla toimineen hallituksen hallitusohjelmassa ole mainittu translain uudistusta missään asiayhteydessä (Vanhanen II 2007–2010, Kiviniemi 2010–2011, Katainen 2011–2014, Stubb 2014–2015, Sipilä 2015–2019). Tämä huolimatta siitä, että translain uudistusta on vaadittu jo 2010-luvun alusta lähtien (Järviö 2020, 116). Täten

Rinteen/Marinin ohjelma tekee myös symbolista työtä nostamalla translain uudistustarpeet esille ja osoittaessaan sukupuolivähemmistöjen aseman, kuin myös tasa-arvon edistämisen kuuluvan osaksi nykypäivän valtakunnan politiikkaa.

”Säädetään itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan ja lääketieteelliset hoidot eriytetään juridisen sukupuolen korjauksesta. -- Henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuudesta luovutaan osana henkilötunnuksen uudistamista valtiovarainministeriön selvityksen pohjalta. -- Yhdistetään äitiys- ja isyyslait vanhemmuuslaiksi.” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 87.)

Rinteen/Marinin ohjelma oli translain uudistustavoitteessaan ottanut huomioon mm. ihmisoikeuksia loukkaavan lisääntymiskyvyttömyyden vaateen, henkilötunnuksen sukupuolisidonnaisuudesta luopumisen, intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeudet sekä isyys- ja äitiyslain yhdistämisen yleiseksi vanhemmuuslaiksi (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 87). Näiden lisäksi hallitusohjelmassa tiedostettiin ydinperhenormin vanhentuminen, vähemmistöjen syrjinnästä aiheutuvat kustannukset sekä monet perheellistymisen tavat (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 141–144). Perheellistymisen monet tavat näytetään tiedostavan jo aiemmassa teemassa analysoidun ei-kaupallisen sijaissynnytyksen yhteydessä. Näiden lisäksi Rinteen/Marinin ohjelma lupasi lisää tukea sukupuolivähemmistöille erilaisin palveluin (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 146), mutta kyseisiä palveluja eri eritelty ohjelmassa erikseen.

5.4 Sukupuolittunut väkivalta ja ihmiskauppa

Sukupuolittunut väkivalta on yksi tärkeimpiä ja näkyvimpiä teemoja niin Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomuksissa kuin EIGE:n (European Institute for Gender Equality) tasa-arvotyössäkin. Suomessa sukupuolittuneesta väkivallasta puhutaan usein ilmiönä, jonka kitkemisessä ei olla onnistuttu riittävästi. Esimerkiksi Kantola ym. (2020, 19) mielestä Suomen voidaan nähdä alisuoriutuneen sukupuolittuneen väkivallan poistossa ja he kutsuvatkin tätä suomalaisen yhteiskunnan ”pysyväksi ongelmaksi”.

Sekä Pentikäinen (2012, 109) että Roth (2012, 251) huomauttavat, että Suomi on saanut toistuvasti huomautuksia CEDAW-komitealta puutteellisista toimistaan naisiin kohdistuvan väkivallan suhteen. Vuonna 2010 Suomi velvoitettiin antamaan erikseen erityisraportti siitä, miten se aikoo poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Myös Niemi (2020, 88) kritisoi, että sukupuolittuneen väkivallan liittäminen epätasa-arvoon on ollut yleensäkin Suomessa varovaista ja toimenpiteiden perusteella köykäistä, kuten seuraavaksi havaitaan.

Sipilän hallitusohjelmasta löytyi yksi (1) koodi tähän teemaan ja se koski vain ihmiskauppaa. Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta koodeja löytyi seitsemän (7) ja ne käsittelivät niin sukupuolittunutta väkivaltaa kuin ihmiskauppaakin. Sukupuolittunutta väkivaltaa ei Sipilän ohjelmassa mainittu lainkaan. Tämä muistuttaa Suomen perinteisen nihkeää tapaa suhtautua sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Esimerkiksi Merja Pentikäinen osallistui asiantuntijana Suomen delegaatioon vuonna 2011, jossa käsiteltiin Euroopan Neuvoston sopimusta naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi. Pentikäisen (2012, 110) mukaan delegaatioissa oli hankaluuksia tunnistaa, miksi oli valtion tehtävä puuttua yksityisessä elämänpiirissä tapahtuvaan ihmisoikeusrikkeseen ja miksi yksityiseltä taholta tulevat ihmisoikeusuhat, (kuten naisiin kohdistuva väkivalta, joka on erikseen tiedostettu ihmisoikeuksien vastaisena useissa kansainvälisissä asiakirjoissa [esim. Pentikäinen 2012]) kuuluivat valtion suojeluvelvoitteen piiriin. Tarkennuksena todettakoon, että alun perin ihmisoikeudet ovat koskeneet pitkälti julkista elämää, koska julkisen vallan ei nähty sopivana puuttua ihmisten yksityiselämän puolelle. Tämä oli ja on edelleen ongelmallista, koska naisten vaarallisimmaksi paikaksi on tunnistettu yksityinen alue (koti), kun taas miehillä se on julkinen alue. (Pentikäinen 2012, 109.) Täten alkuperäiset kirjaukset ja käsitykset ihmisoikeuksista suojelivat ennen kaikkea miehiä, eivätkä ottaneet huomioon naisten kohtaaman väkivallan erityisluonnetta.

Rinteen/Marinin ohjelma vaikutti tiedostavan Suomen alisuoriutumisen naisiin kohdistuvan väkivaltaongelman parissa ja esittikin torjuntaohjelman laatimista. Tämän lisäksi Rinteen/Marinin ohjelma esitti erilaisia toimia, jotta Suomi voi nousta Euroopan Neuvoston edellyttämälle tasolle asian suhteen. Kiitettävä huomio

Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa oli myös miesten tunnistaminen potentiaalisina lähisuhdeväkivallan uhreina (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 88). Väkivallan ehkäisytyö ja stigma keskittyvät perinteisesti naisuhriin ja miestekijään. Naisiin kohdistuva väkivalta sekä yleisesti lähisuhdeväkivalta oli mainittu myös muissa tavoitteissa, kuten lähisuhdeväkivallan sovittelun uudelleenarvioinnissa ja kansainvälisten sopimuksien valvonnassa ja vahvistamisessa (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 58, 76, 86).

”Laaditaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma, jossa muun muassa lisätään uhrien tukipalveluja sekä turvakotien paikkamäärää ja resursointia Euroopan neuvoston edellyttämälle tasolle. Perustetaan itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä ja huolehditaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta. Ehkäistään myös miehiin kohdistuvaa väkivaltaa sen kaikissa muodoissa.” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 88.)

Merkittävä lakiuudistustavoite Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa oli Suostumus 2018 -kampanjaa mukaileva seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus. Uudistuksessa raiskausmääritelmä perustuisi jatkossa suostumuksen puutteeseen eikä ensisijaisesti uhatun tai käytetyn väkivallan mukaan (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 89). Jo Suostumus 2018 -kampanja on kritisoinut, että käytettyyn väkivaltaan perustuva laki velvoittaa uhria aktiivisesti vastustamaan tekoa. Suostumukseen perustuva lainsäädäntö vahvistaa suostumuksen merkitystä ja tukee seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Käytettyyn väkivaltaan perustuva lainsäädäntö on jo siitäkin ongelmallinen, ettei seksuaalirikokseen aina sisälly aktiivista väkivaltaa, jolloin riskinä voidaan pitää tällaisten rikosmuotojen jäämistä lain ulkopuolelle. Seksuaalirikoksien ollessa voimakkaasti sukupuolittuneita, suostumukseen perustuva lakiuudistus parantaisi siis eritoten naisten oikeusturvaa.

Rothin (2012, 247) mukaan ihmiskauppa on sukupuolittunutta ja se luetaan osaksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa useissa kansainvälisissä asiakirjoissa. Naiset ja tytöt ovat useammin sekä seksuaalisen että työperäisen ihmiskaupan uhreja, mutta se miten uhrien tilanteita tunnistetaan ja käsitellään, vaihtelee. Suomessa ihmiskaupan tunnistamisen perinteet ovat eronneet muusta Euroopasta, sillä kun

Euroopassa tunnustetaan useammin seksuaalinen ihmiskauppa, Suomessa tunnustetaan työperäinen ihmiskauppa. (Roth 2012, 247.) Suomi ei siis ole onnistunut tunnistamaan seksuaalisen ihmiskaupan uhreja. Rothia (2012, 263) mukaillen tällaisia rikoksia saatetaan tutkia ja tuomita aivan toisilla rikosnimikkeillä kuin ihmiskauppa (esim. Roth 2012, 264–267). Rinteen/Marinin ohjelma halusikin perustaa erillisen ryhmän tutkimaan ja paljastamaan ihmiskaupparikoksia (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 77) sekä lisätä mahdollisuuksia uhrien auttamiseen ja aseman parantamiseen (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 76, 89).

”Laaditaan laki ihmiskaupan uhrien auttamisesta, joka turvaa kuntien mahdollisuuden auttaa uhreja ja lisää sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin viittaukset ihmiskaupan uhreihin” (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 89).

Sipilän ohjelmasta löydettiin yksi (1) ihmiskauppaa käsittelevä koodi. Ihmiskauppa mainittiin varsin ympärilyöreästi muiden aiheiden lomassa, eikä sille asetettu varsinaisia tavoitteita lainkaan. Sipilän ohjelma linjasi olevansa EU-tasolla aktiivinen ihmiskauppaan liittyen (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 37), mutta hallitusohjelma ei vaikuttanut tiedostavan ihmiskauppaa koskevien ongelmien laajoja ulottuvuuksia ja uudistustarpeita Suomen sisällä.

”Olemme aktiivisia EU-tasolla maahanmuuttoon liittyviä asioita käsiteltäessä, esimerkiksi sosiaaliturvaan ja ihmiskauppaan liittyen” (Pääministeri Sipilän hallitusohjelma 2015, 37).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu kahden eri ideologiota edustavan hallituksen tekemiä tasa-arvopoliittisia nostoja hallitusohjelmissaan. Tasa-arvopolitiikan kohdassa uusia haasteita ja kamppaillessa eri ideologioiden ristipaineessa, sen asema suomalaisessa valtakunnan politiikassa on osoitettu sekä haavoittuvaiseksi, että laajaa huomiota ansaitsevaksi, elämää läpileikkaavaksi teemaksi. Tasa-arvo vuonna 2021 on edistyneempää kuin koskaan aiemmin. Mutta edistys ei olisi mahdollista ilman aktiivista tasa-arvotyötä ja -politiikkaa, joka kokee painetta niin nationalismiin kuin nousuvan uuskonservatisminkin suunnalta (ks. luku 2.3 Ideologiat). Tutkimuksen tavoitteena oli pureutua syvemmälle hallitusohjelmiin ja etsiä tasa-arvopolitiikkaan yhdistettäviä toimia ja tavoitteita riippumatta siitä, tunnistavatko, nimeävätkö tai tarkastelevatko hallitukset tavoitteitaan tasa-arvopoliittisesta näkökulmasta. Tutkimuksen analyysiin löydetty koodit jaettiin neljään pääteemaan, jotka mukailevat tasa-arvopoliittista kirjallisuutta.

Tasa-arvopolitiikka on monialaista. Poliittiset päätökset yhden teeman saralla voivat vaikuttaa niin työelämän, kuin perhe-elämänkin tasa-arvoon. Tämä huomataan myös tästä analyysistä, kun eri tasa-arvopoliittiset teemat kietoutuvat toisiinsa. Sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat samalla perhe-elämän tasa-arvoa, työelämän tasa-arvo on väistämättä sidoksissa perhe-elämän tasa-arvoon, ja niin edelleen. Toisin sanoen tasa-arvo, tai sen puute, yhdessä asiassa heijastuu väistämättä muille elämänalueille. Täten myöskään tehdyn tasa-arvopolitiikan ei tulisi olla kaikesta muusta irrotettu politiikkalohkonsa, vaan muihin politiikan osiin sisällytetty arvo.

Kuten jo aiemmin havaitsimme, tasa-arvo käsitteenä on laaja ja sitä lähestytään eri näkökulmista. Aineistosta kerättyjen koodien lukumäärästä, laadusta ja kontekstista voidaan päätellä oikeisto- ja vasemmistohallitusten prioriteetteja ja pääpainotuksia tasa-arvopolitiikassa. Yhteensä tähän tutkimukseen löydettiin neljäkymmentä (40) koodia aineistosta. Mutta kuten johdannossa totesimme, ihmistieteissä pelkkiin numeroihin tyytyminen ei ole mielekäästä. Huomioitavaa on siis, ettei

koodien löytyminen automaattisesti tarkoita, että hallitus olisi pyrkinyt edistämään tasa-arvoa tai että kaikki koodit olisivat olleet laaja-alaisen tasa-arvotyön kannalta positiivisia. Aineistosta esiin nousseiden koodien vahvuuksia ja heikkouksia onkin käsitelty tässä analyysissä tasa-arvopoliittisen kirjallisuuden kautta.

Tähän analyysiin löydettiin Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta yhteensä kolmekymmentäyksi (31) koodia. Vasemmistohallituksina pidettyjen Rinteen ja Marinin hallitusten ohjelma käsitteli tasa-arvopolitiikkaa laajana, läpileikkaavana teemana, joka esimerkiksi huomioi heteronormatiivisen lähtökohdan sijaan erilaisten perheiden ja sukupuolten moninaisuuden. Rinteen/Marinin ohjelmasta löytyi eniten koodeja työelämän ja koulutuksen tasa-arvoon eli kaksitoista (12) koodia. Vähiten koodeja ohjelmasta löytyi sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvotemaan, tosin tähänkin teemaan neljä (4) koodia. Rinteen/Marinin ohjelman koodit olivat laadultaan pääosin tasa-arvopolitiikkaa edistäviä. Hallitukset asettivat merkittäviäkin tavoitteita kaudelleen, esimerkiksi perhevapaiden ja translain uudistamisen. Rinteen/Marinin ohjelmasta oli löydettävissä runsaasti selkeitä ja käytännöllisiä toimia tavoitteiden saavuttamiseksi, esimerkiksi henkilöstöjen lisäys, työryhmien perustaminen, yksinhuoltajakorotus, lähisuhdeväkivallan torjuntaohjelma ja uusien lakien laatiminen. Rinteen/Marinin ohjelman tasa-arvopoliittiset tavoitteet tukivat hyvin toisiaan, joitain spekulatiivisen luonteisia sivuhuomioita lukuun ottamatta (mm. omaishoidon kehittäminen). Rinteen/Marinin ohjelmassa esiintyi jonkin verran toistoa koodeissa ja konkreettisten tavoitteiden lisäksi ohjelma korosti yleisillä korulauseilla tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Esimerkiksi Rinteen/Marinin ohjelmassa mainitaan: "Lupaus syrjimättömyydestä -- Haluamme rakentaa tasa-arvoista Suomea, joka on esteetön ja tukee kaikkia", "Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrien, vanhus-ten, vammaisten, sukupuolivähemmistöjen, etnisten vähemmistöjen sekä turvapaikanhakijoiden asemassa on edelleen vakavia puutteita", "Erityinen huomio on työelämän ja perheiden tasa-arvon parantamisessa" sekä "Esimerkiksi poikien syrjäytymisen, tyttöjen mielenterveysongelmat ja vähemmistöihin kohdistuva syrjintä aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja yhteiskunnallisia kustannuksia" (Pääministeri Rinteen hallitusohjelma 2019, 9, 83, 132, 170). Näitä neljää mainittua lausetta ei ole jaettu

koodeiksi edelliseen analyysiin, sillä tutkija ei kokenut, että niitä olisi perustellusti voinut sijoittaa vain yhteen teemaan. Edellä olevien sijoittaminen vain yhteen teemaan saattaisi vääristää tuloksia ja antaa vääränlaisen kuvan teemojen esiintymisestä numeromääräisesti. Täten ne on vain esitelty johtopäätöksissä läpinäkyvyyden tuke-
miseksi.

Sipilän hallituksen ohjelmasta löydettiin yhteensä yhdeksän (9) koodia. Oikeistolaiseksi luonnehdittu (Kantola 2019) Sipilän hallitusohjelma mainitsi käsitteen ”tasa-arvo” vain kaksi kertaa: Ensimmäisen kerran todetessaan miesten ja naisten olevan Suomessa tasa-arvoisia ja toisen kerran asettaessaan tavoitteeksi luopua osasta yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista, suluissa kirjattuna koulutuksellinen tasa-arvo. Tutkijat ovat todenneet tasa-arvon puuttuneen kokonaan Sipilän hallitusohjelmasta (Kantola ym. 2020, 22), mutta tässä tutkimuksessa löydettiin mainitut yhdeksän (9) koodia, jotka viittasivat tietoisesti tai tiedostamatta tasa-arvopoliittisiin tavoitteisiin tai vaikutuksiin. Eniten koodeja Sipilän ohjelmasta löytyi perhe-elämän tasa-arvoon eli viisi (5) koodia. Vähiten koodeja löytyi sukupuolivähemmistöjen ja sateenkaariperheiden tasa-arvoon, joihin ei Sipilän ohjelmassa viitattu kertaakaan. Laadultaan Sipilän ohjelman koodit olivat hyvin vaihtelevia ja tavoitteet saattoivat jopa riidellä keskenään. Esimerkiksi Sipilän hallitus asetti tavoitteekseen koulukeskeyttämisen vähentämisen, jonka kehittäminen edesauttaisi eritoten poikien parempaa kouluttautumista. Tätä voinee pitää koulutuksen tasa-arvon kannalta kiitettävänä tavoitteena. Samalla Sipilän hallitus kuitenkin halusi luopua osittain ”muista yleissivistävän koulutuksen laadun parantamiseen myönnettävistä avustuksista”, suluissa kirjattuna koulutuksellinen tasa-arvo. Se, miten koulutuksen kehittäminen onnistuisi ilman resursseja, jää ohjelmassa pimentoon. Muita mainintoja Sipilän ohjelman koodeista ovat mm. lapsen oikeus isään ja äitiin erotilanteissa sekä aktiivisuus ihmiskauppaan liittyvissä asioissa. Näitäkin koodeja voinee pitää tasa-arvopolitiikan suhteen ihan hyvinä, toki huomioiden ensimmäisen poissulkevan luonteen sateenkaariperheitä kohtaan. Hyvätkin koodit jäivät silti suppeiksi ohjelmassa ja esimerkiksi ihmiskauppaan liittyvässä koodissa ympäripyöreäksi.

Analysoitujen koodien perusteella voidaan havaita, että Rinteen/Marinin ohjelman lähestymistapa tasa-arvoon vaikuttaisi moninaiselta sekä eroihin perustuvalla tasa-arvokäsitykseltä. Rinteen/Marinin ohjelma tarjosi tilaa erilaisille sukupuolille ja perhemuodoille, sekä huomioi epätasa-arvoiset rakenteet (mm. samapalkkaisuusohjelma, raskaussyrjintä). Sipilän ohjelmassa esiintynyt toteamus, ”miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia”, sen sijaan viittaisi yhtäläisten oikeuksien tasa-arvoon sekä käsitykseen tasa-arvosta sisäsyntyisenä suomalaisille. Yhtäläisten oikeuksien tasa-arvo kytkeytyy syrjintäkieltoon ja keskittyy käsitykseen kaksinapaisesta sukupuolesta ja näiden välisestä tasa-arvosta. Yhtäläisiin oikeuksiin perustuva tasa-arvo myös nojaa yksilön valintoihin epätasa-arvoisten rakenteiden sijaan, mikä voisi olla syy esimerkiksi Sipilän ohjelman ohittamaan rakenteelliseen palkkaepätasa-arvoon.

Oikeistohallituksena pidetty Sipilän hallitusohjelma kutisti tasa-arvopolitiikan lähes olemattomiin vastoin yleistä käytäntöä. Tasa-arvopolitiikan tutkijat kritisoivat tätä tasa-arvon asialistalta hävittämistä laajasti. Sipilän hallituksen jälkeen kautensa aloittanut Rinteen, myöhemmin Marinin hallitus käsitteli tasa-arvoa politiikkana läpileikkaavana ja monimuotoisena, monia eri elämän osa-alueita koskettavana arvona. Rinteen ja Marinin hallitusohjelman voidaan tulkita vastanneen asiantuntijoiden kritiikkiin tuomalla tasa-arvopolitiikka entistä laajempaan hallituksen agendalle. Tässä suhteessa hallitusohjelmien poliittiset ideologiat ja aatesuuntaukset tulivat esiin. Sipilän hallituksen tiivis (74 sivua) hallitusohjelma keskittyi oikeistolaisesti pitkälti talouskasvuun ja työllisyyteen. Rinteen/Marinin yli 200 sivun pituinen ohjelma sisälsi myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin ulottuvuuksia, jotka on suomalaisessa politiikassa korostuneet vasemmistolaisina arvoina.

Vaikka Rinteen/Marinin ohjelmassa tasa-arvopolitiikka esiintyi laajemmin kuin Sipilän ohjelmassa, molempien hallitusten ohjelmista löytyi huomautettavaa tasa-arvon näkökulmasta. Yhteistä molemmilla hallitusohjelmilla oli omaishoidon vahvistaminen ja kehittäminen. Omaishoito on hoivatyönä hyvin sukupuolittunutta (Karsio, Näre, Olakivi, Sointu & Zechner 2020, 228) ja siksi sen suhteen tehdyillä päätöksillä on vaikutusta erityisesti naisiin. Jos julkinen sosiaalihuolto nojautuu entistä enemmän (nais)omaishoitajien hoivatyöhön, se voi haitallisesti uusintaa

käsitystä naisista pääasiallisina hoivaajina. Julkinen sosiaalihuolto mahdollisti alun perin naisten laajemman työssäkäynnin, mutta jos hoitoa siirretään takaisin kotien piiriin, sillä voi olla tasa-arvon kannalta ei-suotuisia vaikutuksia. Tällainen voisi spekulatiivisessa mielessä olla mahdollista, riippumatta siitä, tiedostiko hallitus mahdolliset seuraukset ja/tai tarkoittiko se niitä toteutuvaksi.

Ovatko tasa-arvopoliittiset tavoitteet riittäviä, jos niitä joudutaan erikseen etsimään ja nimeämään hallitusohjelmista? Tasa-arvopoliitiikan tutkijoiden kritiikistä päätellen ei. Marianne Laxén toteaa, että poliitikoiden tulee osata määritellä se tavoite, johon pyritään (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2012, 123). Nostimme jo aiemmin esille Laxénin huomion, miten tasa-arvopoliitiikan tavoitteet on syytä määritellä hallitusohjelmissa, kuten minkä tahansa muun politiikkalohkon tavoitteet. Havaitsimme myös, miten tasa-arvotyötä tekevät kokivat lähes mahdottomaksi nostaa esille sellaisia tavoitteita, joita ei ollut kirjattu hallitusohjelmaan (Changing state feminism -tutkimushanke). Holli ja Rantala (2009, 36) muistuttivat myös tasa-arvoministerin olevan jossain määrin riippuvainen hallitusohjelmaan kirjatuista tasa-arvotavoitteista. Täten huomataan, miten tärkeää on, että tasa-arvopoliittikka tulee nähdyksi ja kuulluksi valtiiovallan tärkeimpien toimintasuunnitelmien dokumenteissa. Tasa-arvopoliitiikan toimintamahdollisuudet määritellään hallitusohjelmaan kirjattujen tavoitteiden muodossa, eikä se poikkea muista politiikkalohkoista tämän suhteen.

7 POHDINTA

Tutkimusalana tasa-arvopolitiikka tarjoaa paljon jo yksittäisten ilmiöiden saralla. Hallitusten toimia onkin analysoitu yksittäisten tasa-arvotavoitteiden suhteen jo aiemminkin (esim. Elomäki, Mustosmäki & Koskinen Sandberg 2020 tutkimusartikkeli perhevapaauudistuksen kaatumisesta). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin valittuja hallitusohjelmia kokonaisuudessaan ja mitä niiden asettamista tasa-arvotavoitteista voidaan tulkita yksittäisten ilmiöiden sijaan. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää sellaisia tavoitteita, linjauksia ja nostoja, jotka olivat ohjelmassa tunnistettu tasa-arvopoliittisiksi tai joilla voidaan tulkita olleen tasa-arvopoliittisia seurauksia. Analyysin neljä pääteemaa seurasivat tasa-arvopoliittisen kirjallisuuden ja tutkimuksen yleisiä teemoja.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt kahden tai useamman tutkijan yhteistyö. Tutkijat olisivat voineet kirjoittaa oman sisällönanalyysinsa aineiston pohjalta ja lopuksi vertailla analyyssejä keskenään. Itsenäisenä tutkijana olen noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä ja etiikkaa lisäämään tämän tutkimuksen luotettavuutta läpinäkyvyydellä tutkimusprosessista ja tutkimusvalinnoista. Olen perustellut tämän tutkimuksen tarkoituksen aiemman puuttuvan tiedon tutkimisella sekä perustellut aineiston valinnan. Olen kuvaillut käyttämäni tutkimusmenetelmää, perustellut sen valinnan tälle tutkimustyölle ja tuonut esiin valitun menetelmän heikkouksia. Läpinäkyvyyttä on tuettu myös johtopäätöksissä kerrotut ”ylimääräiset koodit” Rinteen/Marinin hallitusohjelmasta, sekä perusteltu asianmukaisesti miksi näitä ei ole jaettu teemoihin analysoitavaksi. Tutkimuksessa esitettyjä väitteitä ovat tuke-massa useat ajankohtaiset lähteet Suomen tasa-arvopolitiikan johtavilta tutkijoilta ja asiantuntijoilta.

Vastaavaa sisällönanalyysia Sipilän ja Rinteen/Marinin hallitusohjelmista ei tiettävästi ole aiemmin tehty. Aiemmassa kirjallisuudessa on jo tunnistettu näiden kahden hallitusohjelman väliset tasa-arvopoliittiset erot (Rinteen ja Marinin ohjelmassa paljon tavoitteita, Sipilän ohjelmassa ”ei lainkaan”). Kuten johdannossa

nostin esiin, viittaukset ja vertaukset näiden välillä ovat jääneet numeerisiksi (Rinteen ja Marinin ohjelmassa ”tasa-arvo mainitaan 71 kertaa”). Pinnallisiin numeroihin tyytyminen ei ole tarkoituksenmukaista tutkittaessa politiikka-asiakirjoja ja merkityksenantoa. Osoitin tämän myös tutkimukseni johtopäätöksissä, jossa havaitsimme, etteivät kaikki aineistosta löydetyt koodit ole tasa-arvopolitiikan kannalta ideaalisia. Määrän sijaan on syytä tarkastella laatua. Selkeät ja tarkat tasa-arvotavoitteet ovat hyödyllisempiä konkreettiselle tasa-arvotyölle, kuin yleismaailmalliset toteamukset tasa-arvon tärkeydestä. Tavoitteet ovat lopulta niitä, jotka muotoilevat tasa-arvotyön kenttää ja mahdollisuuksia. Jatkotutkimuksen kannalta voisi olla hyödyllistä tarkastella, miten esimerkiksi Rinteen/Marinin hallitusohjelmassa asetetut tasa-arvopoliittiset tavoitteet ovat toteutuneet.

LÄHTEET

- Anttila, O. (2012). Raskaussyrjinnän kieltö. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.). Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon. Raamatutrukikoda, Tallinna. Gaudeamus Helsinki University Press. 226-244.
- Elomäki, A., Kantola, J., Koivunen, A. & Ylöstalo, H. (2019). Tasa-arvopolitiikan vastaisku?. *Politiikasta* 5.6.2019. Saatavilla <<https://politiikasta.fi/tasa-arvopolitiikan-vastaisku/>>.
- Elomäki, A., Mustosmäki, A., & Koskinen Sandberg, P. (2020). Kamppailuja merkityksistä, kustannuksista ja vaikutusvallasta – Juha Sipilän hallituksen perhevapaa-uudistuksen kaatumisen kolmikantaisen tasa-arvopolitiikan näkökulmasta. *Politiikka*, 62(1), 33–55. <<https://doi.org/10.37452/politiikka.88407>>.
- Eyre, J., Karlsson, E. & Towns, A. (2014) The equality conundrum: Gender and nation in the ideology of the Sweden Democrats. *Party Politics*. 2014;20(2):237-247. Saatavilla <<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/1354068813520272>>.
- Gwiazda, A. (2020). Right-wing populism and feminist politics: The case of Law and Justice in Poland. *International Political Science Review*. September 2020. Saatavilla <<https://doi.org/10.1177/0192512120948917>>.
- Helsingin Sanomat (2021). Hallitus esitteli perhevapaa-uudistuksensa: Vapaat pitenevät, kustannukset kasvavat, työllisyys ei ainakaan parane. Helsingin Sanomat 16.2.2021. Saatavilla <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007805616.html>>.
- Hiilamo, H. (2020). Poikien syrjäytyminen alkaa peruskoulussa. STTK 08.11.2020. Saatavilla <<https://www.sttk.fi/2020/11/08/poikien-syrjaytyminen-alkaa-peruskoulussa/>>.

- Holli, A.M. & Rantala M. (2009). TASA-ARVOVIRANOMAISTEN INSTITUTIONAALINEN ASEMA. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:54. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2927-2>>.
- Honkasalo, J. (2020). GENDER-IDEOLOGIA JA SIVILISAATION ROMAHTAMISEN KUVITTEELLINEN UHKA. Poliitikasta 01.10.2020. Saatavilla <<https://politiikasta.fi/gender-ideologia-ja-sivilisaation-romahntamisen-kuvitteellinen-uhka/>>.
- Honkasalo, V. & Hjelm, T. (2020). Tasa-arvo erojen tuottajana ja eriarvoisuuden oikeuttajana: Femonationalismi, turvapaikanhakijat ja media. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 93-112.
- Järviö, N. (2020). Translaki ja transpolitiikan nousu. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 113-128.
- Kainulainen, V. (2020). Prekaari palvelutyö ja ammattiyhdistystoiminnan muospaineet. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 206-226.
- Kantola, J. (2019). Tasa-arvopolitiikan purkutalkoot. Poliitikasta 05.04.2019. Saatavilla <<https://politiikasta.fi/tasa-arvopolitiikan-purutalkoot/>>.
- Kantola, J., Koskinen Sandberg, P., Ylöstalo, H. & Elomäki, A. (2020). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Gaudeamus.
- Kantola, J., Nousiainen & K., Saari, M. (2012). Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Raamatutrukikoda, Tallinna. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Karsio, O., Näre, L., Olakivi, A., Sointu, L. & Zechner, M. (2020). Vanhuus, vaiva ja tasa-arvo. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 227-242.
- Koskinen Sandberg, P. (2020). Korporatistinen järjestelmä ja samapalkkaisuuden politiikka. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 169-187.
- Kulovaara, K. (2021). Sisällönanalyysi. Etäluento Jyväskylän Yliopistossa 11.02.2021.
- Kylä-Laaso, M. (2020.) Sivuuutettu sukupuoli: Kilpailukykysoimus, julkinen sektori ja tasa-arvopuhe eduskunnassa. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 188-205.
- Niemi, J. (2020). Oikeudellisen ajattelun muutos: Onko tasa-arvo oikeudellistumassa?. Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia: Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Printon, Trükikoda, Tallinna. Gaudeamus. 69-90.

- Närvi, J. & Salmi, M. (2017). Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Helsinki : Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 2017, 4. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-884-5>>.
- Pentikäinen, M. (2012). Kansainväliset ihmisoikeudet. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.). Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon. Raamatutrükikoda, Tallinna. Gaudeamus Helsinki University Press. 99-123.
- Roth, V. (2012). Prostituutio, paritus ja ihmiskauppa. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.). Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon. Raamatutrükikoda, Tallinna. Gaudeamus Helsinki University Press. 245-270.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Viitattu 11.03.2021.
- Saari, M. (2012). Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen tasa-arvopolitiikan strategiana. Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.). Tasa-arvo toisin nähtynä: Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon. Raamatutrükikoda, Tallinna. Gaudeamus Helsinki University Press. 175-197.
- Saari, M. (2016). Samapalkkaisuus – neuvoteltu oikeus : Naisten ja miesten palkkaeriarvoisuus poliittisena ja oikeudellisena kysymyksenä korporatistisessa Suomessa. Saatavilla <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1096-1>>.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Ilmo Massa (toim.). Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Gaudeamus 2014. 33-48.
- Suostumus 2018. (s.a.). Saatavilla <<http://suostumus2018.fi/>>. Viitattu 21.3.2021.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. (2012). Elämää tasatahtiin tasa-arvon kanssa. Saara Kuusinen, Ritva Reinboth, Hannele Varsa & Tuuli Vuori (toim.). TANE:n aiheet ja vaiheet - tasa-arvoasiain neuvottelukunta 40 vuotta. TANE-julkaisuja nro 14. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki 2012.
- Tillman, P. & Mattila, Y. (2015). Omaishoito 24/7 + työ 8h/pvä = ?. Saatavilla <<https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/2593>>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos ed. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Saatavilla <<https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1810065>>.
- Valtioneuvosto. (s.a. a). Valtioneuvoston historiaa. <<https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa>>. Viitattu 08.09.2021.
- Valtioneuvosto. (s.a. b). Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma>>. Viitattu 30.11.2021.
- Varho, E. (2017). Analyysi: Populismi uhkaa demokratiaa – ja noudattaa aina samaa kaavaa. Yle 12.02.2017. Saatavilla <<https://yle.fi/uutiset/3-9452079>>.

Äimälä, M. (2015). Mitä on paikallinen sopiminen? Elinkeinoelämän keskusliitto 25.09.2015. Saatavilla <<https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/mita-on-paikallinen-sopiminen/>>. Viitattu 16.3.2021.

PRIMÄÄRIAINEISTO

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Haettu <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-756-7>>.

Ratkaisujen Suomi : Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Haettu <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-181-7>>.

